Prof. SRECKO DRAGOSEVIC
SPLIT
ZRINSKO-FRANKOPANSKA 2

SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VI MAKARSKA 1966. BROJ 5 - 6

NA PRIMJERIMA VELIKIH

(Oko svojstava katoličkih lajičkih apostola)
Uz 70-godišnjicu rođenja Dr. Ivana Merza,
16. XII 1896. — 16. XII 1966.

Nijesu ideje svjetovnjačkog apostolata, kako ih je formulirao II vatikanski sabor, u svom Dekretu: »De Apostolatu Laicorum« (»O apostolatu svjetovnjaka«), nikakva novost u Crkvi. Stare su kao i ona. Saborski Dekret ističe to izrijekom. Izvodi ih iz bitnih koncepcija Crkve. Iz njezina univerzalnog evanđeoskog poslanja. Iz ideje Crkve kao mističnog Tijela Kristova. Iz karaktera i svrhe dvaju prvih sakramenata.

Nijesu te ideje ni prvi put teološki formulirane u naše dane. Implicitno, a zapravo i eksplicitno, spadaju one među općenito prihvaćene i uvijek branjene teze tradicionalne katoličke teologije. Ideje su svjetovnjačkog apostolata bile, posljednjih decenija, u Crkvi samo aktualizirane, a sada su, evo, na II. vatikanskom saboru, još i pozitivno — i pravno — ozakonjene.

Samo, ni ta njihova aktualizacija nije prva u povijesti Crkve. U staroj Crkvi bio je svjetovnjački apostolat isto tako aktualan kao i danas. Možda i više.

Lako je stoga shvatiti, da se ni idealni tipovi svjetovnjačkih apostola ne će prvi put pojaviti pred licem svijeta istom u naše dane. Bilo ih je u svim stoljećima. I u onima prvima. Onda najviše. Bilo ih je i u novije vrijeme: u 19. i 20. stoljeću. Opet najviše. Opet nutarnjom logikom stvari. Ponovo je bila na pomolu perioda velikih vjerskih kriza. Pa je, s jedne strane, Crkva sve više osjećala i naglašavala potrebu reaktivizacije svjetovnjačkog apostolata, a, s druge strane, i sami su, idealni, katolički svjetovnjaci, i bez direktnog poziva Crkve, po nekom elementarnom porivu, sve

više apostolski nastupali: na nov način, prema novim prilikama u svijetu, u sve suvremenijim i adekvatnijim formama.

Svaki je skoro katolički narod imao, ovih zadnjih decenija, svojih velikana s toga područja. Gdje je god Crkva bila ugrožena, oni su se javljali: ustajali su na njezinu obranu; stavljali joj se u službu, prosvijetljeno i veledušno. A najviše ondje, gdje su — i onda, kada su — borbe i poteškoće bile najveće. U Francuskoj na primjer. Chateaubriand, De Maistre, Ozanam, Veuillot: da spomenem samo najinteresantnije i najpoznatije. Ali i drugdje. O' Connell u Irskoj, Görres, Windthorst, Mallinckrodt, Hertling u Njemačkoj, Ferrini u Italiji, Gil Robles u Španjolskoj. A mi, među ovima tipičnima i klasičnima, imamo barem jednoga: Dr. Ivana Merza. Može lijepo stati uz bok i onima najvećima.

Na tim ljudima mogu se najbolje i najpouzdanije ilustrirati i problemi i principi katoličkoga svjetovnjačkog apostolata. I u ovo pokoncilsko vrijeme! Baš, jer su ih ti Božji ljudi na neki način instinktivno predosjetili i anticipirali. Instinktivno, ali i intuitivno; i autentično. Bili su kršćani, u isto vrijeme i velikih umnih talenata i duboke i žive — poneki od njih i prave herojske i svetačke — vjere i ljubavi. Pa zato i auktoritativni kršćani: nosioci i naravne i nadnaravne inspiracije; ljudi milosnog instinkta. Razumjeli su Boga i Crkvu, spremno su ih slušali i slijedili, povlačili su do kraja konsekvencije iz onoga, u što su vjerovali, bili su daleko i od pomisli, da u velike Božje ideje unesu male ljudske želje, pa ih tako pomute i razvodne.

I naš Merz — nama se barem tako čini — može stoga da nam, svojom pojavom i primjerom, mnogoštošta praktično objasni u, danas već auktoriziranom, sistemu svjetovnjačkog apostolata. Da mnogoj aktualnoj točki s toga područja bude zoran i komentar i ilustracija. A samo je znak nutarnje logike milosti, što on, više manje, u svemu tome harmonira s drugima iz toga društva velikih i svetih; sa Ozanamom, sa Veuillotom, sa Ferrinijem. Svi oni kao da su duhovna braća i blizanci.

Kod nekoliko momenata, koji nam se čine u ovoj stvari posebno aktualni — a neki i delikatni — mi ćemo se u ovom članku zaustaviti. Svi su oni, uostalom, i u koncil-

skom Dekretu vrlo izrazito pointirani, pa pozitivna dokumentacija nije potrebna. Tko je god pročitao Dekret, ne će je od nas ni tražiti.

Pobožnost i duhovni život

Dr. Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci u apostolatu bili su ljudi izrazito intenzivna nutarnjeg, duhovnog i molitvenog života. Elitni vjernici. Praktični vjernici. Kršćanski pravednici. Ljudi, koji su težili za savršenošću. Svetački tipovi. Askete u najpunijem smislu te riječi. Uzor - muževi, uzor - oci, uzor - građani, uzor - karakteri. Integralci, dogmatski i moralni. Entuzijastički obožavatelji Kristovi. Euharistijski i sakramentalni kršćani. Svi su oni bili revni, svagdanji, čitači Evanđelja; svi su bili svagdanji posjetnici crkve; svi su bili kruničari i kongreganisti — O' Connell, kao i Ferrini, kao i Ozanam, kao i Merz; — svi su forsirali što češće pristupanje k Stolu Gospodnjem i k sakramentima; svi su voljeli liturgiju i obrede; svi su naglašavali značenje samosvladavanja i žrtve. Akcija je njima bila intiman diktat ljubavi, plod i rezultat vjere i milosti: bila je i normirana i popraćena životom po Evanđelju. Iz Boga je i iz Krista crpla svu svoju snagu i vitalnost. Od sile je istine i od blagoslova Božjega živjela. A od toga jedino i može živjeti pravi lajički apostolat. Mora se sav nacijepiti na božanski Trs, koji je Krist (Iv. 15, 1—6). Zaboravi li na to, pretvori li se samo u vanjsku akciju, bez intimne nutarnje veze s Kristom, po živoj vjeri i aktivnoj ljubavi, on će se odmah osušiti, kao otkinuta loza, i ne će donijeti roda. Pretvorit će se u dim i u vatromet, u buku i reklamu, u pusto frazerstvo, u šuplje, deklarativno, kršćanstvo bez sadržaja, u lov za efektima, publicitetom i jeftinom popularnošću, u modni i modernistički surogat od vjere, u katolički »reformizam« u zapravo konformizam, u revolucioniranje crkvenog života i evanđeoskoga morala, u borbu protiv katoličkih tradicija. Postat će pokret, a ne će više biti apostolat; ne će imati nikakva moralnog i nadnaravnog auktoriteta; ne će biti ni svjetlo, ni kvas i sô. Osim, možda, sô, koja je obljutavila (Mat. 5, 13.; Mark. 9, 49.; Luk. 14, 34—35). Praktičan kršćanski život, molitva i iskrena pobožnost bitan su preduvjet lajičkom apostolatu. Tko nije kršćanin, radikalan kršćanin, kršćanin čitavim srcem, u privatnom životu, ne će to biti ni u javnom. Diskvalificrao se

je unaprijed kao apostol; nije pogodan za prvoborca i vođu u Kraljevstvu Božjem (Luk. 9, 62). Manjka mu prvo apostolsko svojstvo. Nema u njemu »duše apostolskog djelovanja«. Propao je na apostolskom ispitu, odmah u prvom pitanju.

Studij i kvalifikacije

Dr Merz i svi ti njegovi dul ovni blizanci u apostolatu bili su, — i to je, bez sumnje, zanimljivo i značajno, — ljudi, koji su ozbiljno i uzimali i poznavali probleme i Crkve i zemaljskog života. Studirali su, učili su, bili su stručnjaci u poslovima, kojima su se bavili. Studiozno su prilazili k problemima i na njima radili. I kritički. Po dobro promišljenim i razrađenim planovima: bez improvizacija i bez eksperimentiranja. Nastojali su, da se najprije dobro upoznaju s naukom Crkve i sa idejama kršćanstva, — bili su svi i »teolozi«; i naš Merz, — a onda, isto tako dobro, sa problematikom vremena i okoline, u kojoj su živjeli. Bili su, uza sav kršćanski idealizam duše, radni realisti. Pomno su birali metode i sredstva. Pazili su, da se, kolikogod su im to dopuštala kršćanska načela, približe i prilagode duhu vremena i mentalitetu i ukusu ljudi oko sebe, koje su htjeli da predobiju, odgoje, okupe, pomognu. Nijedan od njih nije bio ni fantasta, ni šarlatan, ni čovjek parola i jeftinih emocija. Sve, što je izlazilo ispod njihovih ruku, bilo je solidno. Nijesu ni govorili, ni pisali, ni radili, »napamet« i »od oka«: »quasi aërem verberans« (1. Kor. 9, 26.). Našega Merza nije nitko smatrao ni naivnjakom, ni petljancem, vjetrogonjom, praznoglavim piskaralom. Solidnost i studij, informiranost, stručnost, široka osobna kultura, ozbiljnost nastupa, svojstva su, bez kojih je nemoguć uspješan lajički apostolat: osobito onaj javni, organizatorni, vodstveni, ideološki. A na taj mi u ovom članku prvotno i mislimo. Za onaj sitni, pojedinačni, masovni, vrijede, dakako, puno širi kriteriji. Ali tko hoće da Crkvu i kršćanstvo predstavlja u javnom životu, mora za to biti i kvalificiran. I samo na onom polju javnog života smije raditi, za koje je kvalificiran. Nama treba lajika. Ali lajika po staležu i profesiji, ali ne »lajika« po umnim i stručnim kvalitetama.

Nadnaravni pogledi. Primat religioznoga. Visoki kriteriji.

Dr Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci uvijek su, u svom apostolskom djelovanju, — kojemugod konkretnom polju ono bilo prvotno posvećeno: književnom, karitativnom, kulturno-odgojnom, političkom, — poštivali primat religioznoga, duhovnoga, vječnoga, u životu. Prožimali su, i pozitivno, duhom religioznosti sav svoj vanjski rad na svjetskim područjima. Gledali su, da ga posvete i supernaturaliziraju svijesnim usmjerivanjem života na ono »jedno potrebno« (Luk. 10, 42.). Držali su veze sa kultom, sa bogoslužjem, sa pastvom. Nijesu naturalizirali, ni lajicizirali, ni »humanizirali« života; nijesu se prilagođivali instinktivnim željama masa; nijesu išli linijom manjega otpora; uvijek su nastojali, da kriterije podignu, da težnje, shvaćanja, ukuse, oplemene. Merz je kod nas bio jedan od prvoboraca liturgijskog pokreta među omladinom; bio je, i usred organizatorno-propagandnog posla, i na terenu, adorator i pričešćivao se svaki dan; u lozinci, koju je dao omladinskom, »orlovskom«, pokretu, što ga je vodio, spojio je apostolat sa Euharistijom i žrtvom; razumijevao je i prihvaćao sportski duh mladoga naraštaja, ali ga je uvijek i kanalizirao u smjeru viteštva, odgoja, samodiscipline i, prije svega, duhovnoga zdravlja; odlučno se je okretao protiv svih pojava i infiltrata moralnog defetizma u katoličkim redovima. Ne smije se ni naš današnji lajički apostolat nikada emancipirati od duhovnoga; ne smije se nikada orijentirati samo na ono profano; ne smije nikada upasti u prakticizam ni gubiti više perspektive. Njegova aktivnost mora biti protkana životnim principima. On mora prema svima pojavama, strujanjima, tendencijama, modama, suvremenog života nastupati kritički, refleksivno, stimulatorski, obnovno: ako ne moralizatorski, a ono uvijek idealizatorski. Naš katolički stil i tip svega toga mora biti viši i ljepši od onoga svagdanjega i masovnoga. Na svakoj se našoj formi i manifestaciji života mora osjećati dah vjere, biljeg otkupljenja, odsjaj vječnosti.

Crkvenost

Dr Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci bili su odušević ljeni i iskreni prijatelji i obažavatelji Crkve; s velikim su respektom gledali na njezinu hijerarhiju i episkopat, a osobito na papinstvo; uvijek su bili puni finoće, pažnje, obzira, prema njezinu kleru i častili svećenički poziv; uvijek su

se trudili da svoj, lajički, apostolat koordiniraju i harmoniziraju s onim svećeničkim; u svim su načelnim stvarima lojalno slušali i voljno slijedili direktive Crkve. Poznato je, da je O'Connell, usmenom oporukom sa smrtne postelje, ostavio »svoje tijelo Irskoj, svoje srce Rimu, a svoju dušu nebu«; poznato je, kako je, — za nas prozaiste, hiperbolično i gotovo patetično, — L. Veuillot nazivao Papu »slatkim Kristom na zemlji«; poznat je i zanosni papizam našega Merza i njegovo prijateljevanje s biskupima. Nije nikada bio prema njima servilan, umio im je i oponirati, — ja to znam iz razgovora, koje sam slušao na svoje uši, i iz dokumenata, koje sam imao u rukama, — ali je uvijek i za sve tražio njihov pristanak, njihovo odobrenje, njihov blagoslov. On se je bio posve uklopio u shvaćanje Pija XI., da je Katolička Akcija »suradnja lajikata na apostolskom djelovanju Crkve«. I teoretski je to naglašavao, — u svojim brošurama o »Katoličkoj Akciji«, — i u praksi je to provodio. A tako, očito, mora biti i danas u odnosima katoličkog lajičkog apostolata prema hijerarhiji. I samo je znak sasvim iskrivljenih pojmova iz te materije, kad neki i od katoličkih javnih radnika, osobito na zapadu i u Americi, gledaju vitalnost lajičkog apostolata u njegovu antiteziranju i afrontiranju hijerarhiji. U katoličkoj je Crkvi takovo stanovište načelno nemoguće. Auktoritet je hijerarhije po nauci Crkve božanskog podrijetla i nikada se ne može izbalansirati ljudskim elementima u Crkvi,ni vladom, odnosno »demokratskim« nadglasavanjem, »većine«. Bez usklađivanja s hijerarhijom nema lajičkog apostolata: ima samo revolucija u Crkvi, koja nam otvara ravan put u protestantizam. To teoretski. U praksi će se, dakako, problem rješavati samo kršćanskom širinom duha i prosvijetljenim definiranjem same ideje Crkve. Njezin je auktoritet univerzalan, — i po objektu univerzalan; nijedno područje života nije od njega potpuno izuzeto, — ali je nejednak. U religioznim je stvarima direktan i direktivan, u svjetskima samo indirektan i okviran: odnosi se samo na moralna načela, dok u stvarima ovozemaljskih problema i interesa ostavlja vjernicima i njihovoj kršćanskoj savjesti, pa i njihovu, lajičkom, apostolatu, punu slobodu konkretnog opredjeljenja, inicijative i odgovornosti; slobodu to veću, što je polje, na kojemu taj apostolat djeluje, po svojoj naravi civilnije i stručnije. Ne rješava se taj problem antagonizmima, nego paralelizovanjem i sintezom: u zajedničkoj i

poniznoj službi Kristu i njegovu Otkupljenju svijeta. Ipak: načela moraju biti jasna. Profana mjerila, mjerila iz civilnog života, ne smiju se primjenjivati na Crkvu. Crkveni auktoritet nije zemaljski; on je nadzemaljski: pripada redu nadnaravi i objave. Njega, kao takova, valja uvijek priznavati i štovati. I kada, s pravom, naglašujemo granice, koje mu je sam Krist postavio; i kad ga branimo od »teokratskih« i klerikalnih falzifikata! Ako igdje, u ovoj se, delikantoj, materiji moraju svi katolički ljudi čuvati svakoga ekstremizma, jednostranosti i konfuzije. Zadaća je katoličkih lajika, da reformiraju svijet, ispred Crkve i kroz Crkvu, a ne da »reformiraju« Crkvu, ni da joj tutoruju i diktuju.

Licem prema svijetu. Misija javnih radnika.

Der Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci bili su, uza sav svoj asketizam i uza svu svoju odanost Crkvi, potpuno svijesni, da njihovo glavno i specifično polje rada, — kao lajičkih, svjetovnjačkih, apostola, — nije crkva i oltar, nego svijet, vremeniti i socijalni poredak među ljudima, kršćanski život u društvu. Svi su oni stoga kurażno izlazili u svijet i u njemu se suvereno i slobodno kretali, kao u svojoj kući. Svi su se oni obraćali k masama: k lajicima, k običnim vjernicima, k omladini, k javnim tribinama. Ostajali su lajici: i po staležu, i po bitnim afinitetima svoje apostolske aktivnosti. I naš Merz. Nije bio političar, — opredijelio se je bio za užu »Katoličku Akciju«, za područje ideološkog i moralnog odgoja, za polje obrane pozicija Crkve u društveno-socijalno-kulturnom životu, — ali nije bio ni propovjednik i misionar: bio je katolički javni radnik; čovjek katoličke organizacije, štampe, propagande. I svijesno je na tom svom polju ostajao: nije prelazio na tuđe njive; nije se miješao u direktno sakralne stvari. Znao je, gdje ga Bog treba; svijestan je bio, da radi posao, koji kao lajik može bolje i uspješnije raditi, nego da je svećenik: znao je, da je tu nenadoknadiv i da je baš tu Crkvi potreban. U tomu je gledao providencijalni raison lajičkog apostolata. U tomu ga moraju gledati i svi pravi katolički svjetovnjački apostoli. Moraju izlaziti u svijet; moraju se okretati k masama. I moraju biti svijesni veličine i važnosti toga svoga poziva. I plemenito se njim ponositi. Imaju svoju funkciju u Kraljevstvu Božjem na svijetu: funkciju značajnu i časnu. Dobili su svoj »vlastiti dar od Boga« (1.

Kor. 7, 7.). Dobili su ga od sama Boga, — pozivom u Crkvu; milošću vjere; — nije im ni od koga poklonjen; nitko im ga od ljudi ne može ni oduzeti. S puno je odgovornosti, ali i oduševljenja i nutarnje sreće, moraju vršiti: tu svoju funkciju. Apostolsku funkciju, u najdoslovnijem smislu riječi.

Nesebičnost i požrtvovnost

Dr Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci zaboravljali su na sebe i na svoje ovozemaljske i materijalne interese, u službi Križu. Svi su, zapravo, bili siromasi i beskućnici. Nikada nijesu pravili pitanja od plaće ni od materijalnih beneficija: pa ni onda, kad su od plaće morali živjeti. Nijedan od njih nije sebi stvorio od apostolata karijere. Nijedan nije bio, mondeni, gospodin, iako su svi bili velika i prava gospoda duha. Svi su, ili skoro svi — je li to samo slučaj? — bili neženje. Ne, sigurno, kao da bi to bilo nužno svojstvo lajičkog apostola, a pogotovu njegova dužnost. Ali karakteristično jest: za one najveće među lajičkim apostolima. Karakteristično prije svega za njihovu požrtvovnost. Analogija se sa hijerarhijskim, svećeničkim, apostolom sama od sebe nameće. Znači: ti su se ljudi žrtvovali. Žrtvovali do kraja. Sve su lično dali Bogu. Postali su na neki način profesionalcima apostolata, baš kao i svećenici. I to je, ta požrtvovnost, izrazit biljeg, značajka, lajičkog apostolata. Od njega mora biti daleko svaki račun, svaka materijalna spekulacija, svaki karijerizam. Što je taj apostolat nesebičniji, to je bliže idealu. I to je auktoritativniji. Svoj moralni ugled i svoj utjecaj na druge apostolat mora otkupiti, platiti, žrtvom. Žrtva leži u temeljima, u biti, u pojmu, apostolata. Svakog apostolata. Svećeničkog i lajičkog, Bonvivani u apostolatu ne znače ništa. Ni oni u talaru, ni oni u žaketu. Pođu li tim putem, kao apostoli sami su sebe deklasirali.

* * *

Neka nam ovih nekoliko pogleda na našega Merza i na sve Božje Merčeve Crkve i katoličkog svijeta bude, — nama svećenicima, — jedan mali podsjetnik na danas toliko aktualnu problematiku lajičkog apostolata! Potreban nam je. Ulazi najdirektnije u krug naših svećeničkih interesa. Dvojnik je našemu, hijerarhijskom, svećeničkom, apostolatu. Saveznik nam je. Bog ga je sam uz nas postavio. Danas Crkva bez njega uopće ne može postojati. Imamo

prema njemu obaveze. Starija smo mu braća. Moramo mlađu pomagati i jačati. Moramo štovati i respektirati njegova prava, kao i on naša. Moramo prema njemu biti širokogrudni i dobrohotni. Moramo ga bratski zagrliti i dati mu sve, što je njegovo. Ne smijemo se prema njemu stavljati u ulogu ljubomornih rivala ni zlobnih kritičara. Samo tako moći ćemo na nj stavljati i zahtjeve. Zahtjeve uvijek dobronamjerne; uvijek očinske i bratske.

Da nam to bude lakše, — i nama, i njima, lajičkim apostolatima oko nas, — i napisali smo ovih nekoliko refleksija na tu temu. Blagopokojnom, svetom, Dr Merzu u spomen: o sedamdesetgodišnjici njegova rođenja. Danas, kad bi on, da je ostao živ, bio u punini i na zenitu svoga apostolata.

Dragi mu Bog nije dao, da ostari. Zna, i zašto mu to nije dao.

Valjda, da pred nama uvijek ostane mlad. Pa da, i s te strane, simbolično, mogne uvijek biti poticaj, uzor, zaštitnik, svim našim lajičkim apostolima. Kako bi i oni uvijek bili mlada i ambiciozna srca pred Bogom vječne mladosti. Kako bi uvijek predstavljali mladost Crkve i nadu njezine budućnosti.

A Merz neka se moli, — gore na nebesima, — Kristu, i za njih i za nas!

Dr ČEDOMIL ČEKADA

Dr IVAN MERZ I II VATIKANSKI SABOR

Sabor je sazvao Ivan XXIII po nadahnuću Duha Svetoga, ali se pripravljao dugo. Odavna su se u Crkvi osjećali novi i sve jači vjetrovi, osobito na ekleziološkom, liturgijskom, ekumenskom i misijskom polju. Prihvatiti te vjetrove, iskoristiti ih i što bolje usmjeriti bio je imperativ vremena. I tako su zamisli i napori prosvijetljenih pojedinaca i skupina sazreli na saboru u plodove koje će moći uživati cijela Crkva. Bez sumnje je na našem meridijanu jedan takav trudbenik, prethodnik II vat. sabora bio i Dr Ivan Merz, posebno na liturgijskom polju.

Po svojem je ekleziološkom shvaćanju, globalno uzeto, Merz bio nekako bliži I vat. saboru ističući ulogu papinstva i s tim u vezi forsirajući rimsku zamisao Kat. akci-